

บทบรรณาธิการ

ความอ้างว้าง: นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ของนราพงษ์ จรัสศรี

LONELINESS: THE POST-MODERN DANCE OF NARAPHONG CHARASSRI

ธรากร จันทนะसारิ¹
Dharakorn Chandnasaro

บทคัดย่อ

นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (post-modern dance) เป็นรูปแบบหนึ่งของงานนาฏยศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะในการนำเสนอ ทั้งในด้านแนวความคิด วิธีการถ่ายทอด ความหมาย ประวัติศาสตร์ ตลอดจนการนำเสนอจิตวิญญาณของนาฏยศิลป์ผู้สร้างสรรค์ผลงาน จากการแสดงชุด “ความอ้างว้าง” (Loneliness) เป็นผลงานการออกแบบและสร้างสรรค์โดยนราพงษ์ จรัสศรี ผู้บุกเบิกงานนาฏยศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ถูกถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบนาฏยศิลป์ 8 ประการ ได้แก่ (1) บทการแสดง นำเสนอความอ้างว้างโดดเดี่ยวของจิตใจมนุษย์ ผ่านแรงบันดาลใจจากการมองเห็น (visual stimuli) (2) นักแสดง ผู้ออกแบบท่าเต้นทำการแสดงด้วยตนเอง เป็นการแสดงแบบเดี่ยว (solo dance) (3) ลีลาท่าทาง ผสมผสานระหว่างนาฏยศิลป์ตะวันตกหลายสกุล คือ บัลเลต์ แท็ปแดนซ์ บอร์ดเวย์ แจ๊สด้านซ์ และการเคลื่อนไหวแบบชีวิตประจำวัน (everyday movement) (4) เพลงประกอบ ใช้เพลงสากลที่มีเนื้อร้อง การเดี่ยวเปียโน สลับกับการใช้ความเงียบ (5) อุปกรณ์ประกอบ มีการนำเสนอผ่านสัญลักษณ์ คือ ลูกโลกพลาสติก ใบไม้ ผ้า มุ้ง สุนัขที่มีชีวิต รถเข็น ไม้พายเรือ เป็นต้น (6) เครื่องแต่งกาย มีความเป็นพหุวัฒนธรรม บอกเล่าประวัติศาสตร์ผ่านเครื่องแต่งกาย กล่าวคือผสมผสานระหว่างเครื่องแต่งกายแบบแนวคิดนาฏยศิลป์ตะวันตก ร่วมกับการสวมใส่สิริภรณ์แบบนาฏยศิลป์ไทย ซึ่งเป็นแนวคิดนาฏยศิลป์ตะวันออก (7) แสงสว่าง มีการใช้แนวคิดของทฤษฎีสีโทนร้อนและเย็น เพื่อให้สอดคล้องกับการสื่อสาร อารมณ์ และความหมายของการแสดงทั้งหมด และ (8) พื้นที่แสดง เป็นพื้นที่แบบปิดในลักษณะโพรซีนียมเธียเตอร์ (proscenium theatre) คือแบ่งแยกระหว่างผู้แสดงและผู้ชม แต่ศิลปินก็สามารถสร้างสถานการณ์ในการแสดงให้ผู้ชมและผู้แสดงมีความใกล้ชิดกัน โดยองค์ประกอบของนาฏยศิลป์ทั้ง 8 ประการนี้มีความสอดคล้องและกลมกลืนไปกับแนวคิดหลักของการแสดง

คำสำคัญ: นราพงษ์ จรัสศรี; นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่; นาฏยศิลป์สร้างสรรค์; ผู้บุกเบิกนาฏยศิลป์

Abstract

Post-modern dance is one of dancing arts that illustrate unique presentations in terms of concept, communication, history, and spirit of artists. *Loneliness* is designed and created by Naraphong Charassri, the pioneer of contemporary dancing arts in Thailand. *Loneliness* is conveyed through 8 dancing arts factors which are (1) *Script* that presents loneliness of human mind through visual stimuli (2) *Dancers* who create their own movements as solo

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

dance (3) *Movements* that combine variety of western dance; ballet, tap dance, Broadway, jazz dance, and everyday movement (4) *Music* featuring international music with lyric, solo piano, and silence (5) *Props* that are conveyed through symbols such as plastic globe, leaves, net, live dog, trolley, ore, etc. (6) *Costumes* that illustrate multiculturalism through history by mixing apparels of western dance and Thai accessories which reflect eastern dance (7) *Lighting* that applies theory of warm and cool tone to effectively align with communication, emotion, and message of dance (8) *Stage* in closed format or proscenium theatre that separate dancers and audiences but facilitate performance of dancers to create close relationship with audiences. These 8 factors of dance are interdependent and align with main theme of dance.

Keyword: Naraphong Charassri; post-modern dance; dance creation; dance pioneered

1. บทนำ

อารมณ์ ความรู้สึก และความปรารถนาในจิตใจของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ มักถูกถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะที่มีรูปแบบ ลักษณะ วิธีการ ที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละศิลปินที่จะเกิดความรู้สึกนึกคิดในบรรดารูปแบบของงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่มนุษย์รู้จักคุ้นเคยพบว่า “นาฏยศิลป์” เป็นการแสดงออกแห่งห้วงอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ได้เช่นเดียวกับศิลปะอื่น ๆ แตกต่างก็ตรงที่นาฏยศิลป์เป็นศิลปะที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่ตลอดเวลา มิได้เป็นศิลปะที่จัดแสดงอยู่นิ่งกับที่ ความพิสมัยของนาฏยศิลป์นอกจากจะอยู่ที่ลีลาการเคลื่อนไหวร่างกาย เพลงประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ฯลฯ แนวคิดหรือแรงบันดาลใจที่ศิลปินนำเสนอออกมานั้น ก็เป็นสิ่งที่สร้างประทับใจให้แก่ผู้ที่มาชื่นชมผลงานนาฏยศิลป์ได้เสมอเหมือนกัน

“นราพงษ์ จรัสศรี” เป็นนาฏยศิลปินที่มีความโดดเด่นและเป็นผู้มีความสามารถทางด้านนาฏยศิลป์ในระดับปรมาจารย์คนหนึ่งของประเทศไทย เป็นผู้บุกเบิกและผลักดันให้ศาสตร์ทางด้านนาฏยศิลป์ร่วมสมัยได้เกิดการวิวัฒน์ไปในทิศทางที่พึงประสงค์อย่างมีเอกลักษณ์ ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรีทั้งในฐานะเป็นศิลปินนักแสดงและนักออกแบบ สามารถเป็นเครื่องยืนยันของความสำเร็จและความสามารถทางด้านนาฏยศิลป์อย่างประจักษ์ชัด ผลงานสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ของนราพงษ์ จรัสศรี มักปรากฏในรูปแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย (contemporary dance) แต่ก็มีอีกหลายผลงานที่จัดให้อยู่ในรูปแบบนาฏยศิลป์สกุลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงสกุลของ “นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่” ก็มักจะหาชมผลงานในลักษณะดังกล่าวได้ค่อนข้างจำกัด

ผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด ความอ้างว้าง ถูกออกแบบการแสดง กำกับการแสดง และแสดงผลงาน โดยนราพงษ์ จรัสศรี จัดแสดงเมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เป็นการแสดงนาฏยศิลป์แนวสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่น ผ่านวิธีการแสดงนาฏยศิลป์แบบเดี่ยว (solo dance) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างยิ่ง เพราะเมื่อพิจารณาองค์ประกอบการแสดงที่ศิลปินเลือกจัดวางและเลือกใช้ ก็พบว่ามีความเหมาะสมและสร้างความคาดไม่ถึงให้กับผู้ชม ด้วยวิธีการดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าศิลปินมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำและต้นแบบให้ศิลปินในปัจจุบันได้หันมาศึกษาจากรูปแบบดังกล่าวอย่างกว้างขวางขึ้น อีกทั้งผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าชมการแสดงชุด ความอ้างว้าง จึงเกิดความ

ประทับใจในตัวศิลปินและผลงานที่เกิดขึ้น เพราะได้แสดงศักยภาพทางด้านความคิด แล้วนำเสนอผ่านการใช้ร่างกายได้อย่างมีชั้นเชิง และผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาถึงศิลปินเกี่ยวกับกระบวนการคิดและประดิษฐ์การแสดงชุดดังกล่าวนั้น น่าจะเป็นการรวบรวมองค์ความรู้จากศิลปินให้แพร่หลายมากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการทางด้านนาฏยศิลป์และศิลปะการแสดงในประเทศไทย

ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนปรารถนาที่จะศึกษาทฤษฎีของนาฏยศิลป์ จรัสศรี รวมถึงกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มผู้ชม ที่มีความเห็นต่อการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด *ความอ้างว้าง* เพื่อให้เกิดเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่ถูกลืมโดยศิลปิน แล้วพรรณนาออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างหลักฐานทางวิชาการที่คาดหวังว่า จะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในศาสตร์ดังกล่าวต่อไปในอนาคต

2. ความหมายของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่

คำว่า “นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า post-modern dance เป็นคำที่ค่อนข้างมีความหมายอย่างไม่กระจ่างชัดมากนักในแวดวงนาฏยศิลป์ของประเทศไทย เหตุที่ผู้เขียนอนุมานได้เช่นนี้ เนื่องจากผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ ที่มีการผสมผสานแนวคิดแบบงานศิลปะหลังสมัยใหม่ มักถูกทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าเป็นงาน “นาฏยศิลป์ร่วมสมัย” (contemporary dance) แต่แท้ที่จริงแล้วนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่มีความหมายและสาระสำคัญที่แตกต่างจากนาฏยศิลป์สกุลอื่น ๆ และถูกทำให้เข้าใจผิดมาโดยตลอดว่า นาฏยศิลป์ร่วมสมัยและนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ มีแก่นความคิดเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้เขียนมีทฤษฎีว่าหากมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำศัพท์ดังกล่าวให้ชัดเจนร่วมกัน ย่อมสร้างความเป็นเอกภาพแห่งการเรียนรู้และก่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกันอย่างปราศจากข้อสงสัย ผู้เขียนจึงปรารถนาที่จะอธิบายความหมายของศัพท์ดังกล่าวไว้พอสังเขปดังต่อไปนี้

แอมบรอสิโอ (Ambrosio) แสดงทฤษฎีของ นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า

ในช่วงทศวรรษที่ 1950 ศิลปินหรือผู้ออกแบบท่าเต้นรำเริ่มรู้สึกถึงคำว่า “ข้อจำกัด” ของนาฏยศิลป์มากขึ้น และหันมาพิจารณาว่านาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่เป็นปรัชญาของการเคลื่อนไหวร่างกายที่น่าศึกษา เพราะต้องเข้าใจคำว่า “นามธรรม” (abstract) และในปัจจุบันมักให้นิยามของคำว่า ศิลปะหลังสมัยใหม่ว่าเป็น “ความล้ำหน้า” (avant garde) กล่าวคือเป็นผู้นำศิลปะที่มีแนวคิดหรือมุมมองการนำเสนอที่ก้าวล้ำไปกว่าคนจำนวนมาก โดยเฉพาะในแง่ของการเต้นรำนั้น ก็ไม่ได้ยึดถือเอาความมีรูปแบบหรือตีแผ่ความต้องการในสิ่งที่สมบูรณ์แบบตามต้นฉบับเป็นที่ตั้งแต่อย่างใด (Ambrosio, 1997, p. 65)

โคปแลนด์ (Copeland) แสดงทฤษฎีของ นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า

การทำความเข้าใจเรื่องราวของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ จำเป็นต้องวางกรอบแนวคิดของนาฏยศิลป์เสียก่อน ต้องยอมรับว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่ได้ถูกนำไปพัฒนาและเป็นศิลปะร่วมกันกับ

ศิลปะอื่น ๆ นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ถูกจัดแสดงครั้งแรกที่ จัดสันตันตันชีย์เตออร์ (Judson dance theatre) เป็นศิลปะที่กว้างขวางพอที่จะครอบคลุมการออกแบบงานนาฏยศิลป์ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างหลากหลายรูปแบบ และไม่จำเป็นต้องมีผู้อุปถัมภ์ ศิลปินก็สร้างสามารถสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ได้ (Copeland, 1983, p. 30)

ไลห์ส (Lihs) แสดงทรรศนะของ นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า การเคลื่อนไหวที่เรียกว่านาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ได้ถูกสังเคราะห์จากเหล่าบรรดานาฏยศิลป์ที่มีชื่อเสียงในเมืองนิวยอร์ก โดยจัดแสดงขึ้นครั้งแรกที่โรงละครชื่อ จัดสันตันตันชีย์เตออร์ (Judson dance theatre) หรือบางครั้งเรียกว่า โบสถ์จัดสัน (Judson church) โดยนาฏยศิลป์ชนิดนี้ได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 บรรดานาฏยศิลป์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ อีวอนน์ เรนเนอร์ (Yvonne Rainer) ทริชา บราวน์ (Trisha Brown) เดโบราห์ เฮย์ (Deborah Hay) และ ลูซินดา ไชล์ส (Lucinda Childs) เหล่านี้ผลิตงานนาฏยศิลป์ร่วมกับคีตกวีหลายคน และในช่วงท้ายของทศวรรษที่ 1960 ก็เริ่มมีการก่อตั้งสมาชิกรวมกันภายใต้ชื่อว่า แกรนด์ยูเนียน (Grand Union) (Lihs, 2009, p. 140)

เบเนสและคาร์โรล (Banes and Carroll) แสดงทรรศนะของ นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ไว้ว่า นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (postmodern dance) มิได้มีท่าทางที่เป็นมาตรฐานสามัญหรือมีการเคลื่อนไหวที่เฉพาะ แต่ลีลาของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่คือการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (everyday movement) อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวที่เรียกว่าเป็นมาตรฐานสามัญก็อาจปรากฏอยู่ในรูปแบบของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ได้บ้างในบางโอกาส ถือเป็นสัญญาณบางอย่างที่แสดงภาวะผูกพันของนาฏยศิลป์ นอกจากนี้การเคลื่อนไหวยังมุ่งเน้นไปที่การแสดงออกอย่างธรรมชาติ และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ถือเป็นการปฏิเสธรูปแบบของนาฏยศิลป์สมัยใหม่ (Banes & Carrol, 2006, p. 60)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้เขียนสรุปได้ว่า นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ หมายถึง ผลงานนาฏยศิลป์ที่ไม่ได้ยึดเอากรอบหรือจารีตของนาฏยศิลป์สกุลใดสกุลหนึ่งเป็นที่ตั้ง แต่เป็นนาฏยศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างตามแต่ความถนัดของนาฏยศิลป์ โดยปราศจากรูปแบบที่แน่นอนตายตัว องค์ประกอบในนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่จะขัดแย้งไปจากคติความเชื่อของนาฏยศิลป์แบบดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง มีการแทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมที่แตกต่างกันไป ทั้งในด้านลีลาการเคลื่อนไหว เพลงดนตรี เครื่องแต่งกาย สถานที่จัดแสดง ฯลฯ องค์ประกอบเหล่านี้สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดและมีความเป็นอิสระที่สุด โดยเฉพาะในแง่ของการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ที่สามารถนำท่าทางจากกิจวัตรประจำวันโดยทั่วไป (everyday movement) มาใช้ ละทิ้งความมั่งคั่งตามคติของนาฏยศิลป์ราชสำนัก หรือเป็นนำเสนอทักษะปฏิบัติขั้นสูงของนักแสดง โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดสาระสำคัญก็มีการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา และอาจพบเห็นการทำภาพการเคลื่อนไหวที่เข้าไปเข้ามาด้วย

3. นาฏยศิลป์ชาวไทยกับการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่

ผลงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในสังคมนาฏยศิลป์ของไทย ไม่เด่นชัดและมีให้ศึกษาอย่างจำกัด โดยเฉพาะเมื่อศิลปินรุ่นใหม่ต่างมีความคิดเห็นและการแสดงออกอย่างเสรี ทำให้การสร้างควมมั่นใจต่อการแสดงนาฏยศิลป์ในประเทศไทยเกิดการตื่นตัว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่งานนาฏยศิลป์เกือบทุกสกุลจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เวลาในการบ่มเพาะองค์ความรู้ ดังนั้นศิลปินรุ่นใหม่จึงอาจไม่เข้าใจแก่นแท้ของงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ขาดการศึกษาจากศิลปินต้นแบบที่มีผลงานอย่างมากมาย ซึ่งแนวทางในการศึกษางานนาฏยศิลป์จากศิลปินรุ่นก่อนหน้านี้ ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่จะช่วยไขความกระจ่างต่อองค์ความรู้และพัฒนาการของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน

นราพงษ์ จรัสศรี นอกจากจะเป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญทางด้านนาฏยศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทยแล้วยังเป็นนาฏยศิลป์ต้นแบบที่ออกแบบและสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ในประเทศไทยบุคคลหนึ่ง ผลงานที่มีชื่อว่า “ความอ้างว้าง” ตรงกับชื่อการแสดงในภาษาอังกฤษว่า “Loneliness” จึงถือกำเนิดขึ้น ภายใต้มิติของการนำเสนอจิตวิญญาณและห้วงอารมณ์ของมนุษย์ที่อยู่ในปรากฏการณ์ทางความรู้สึกโดดเดี่ยวว่าเหว่ เจ็บเหงา และสิ้นหวัง ซึ่งแนวคิดเรื่องการนำเสนอมุมมองของแรงบันดาลใจดังกล่าว ถือได้ว่ามีความแปลกใหม่ต่อการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ แม้ว่าจะมีคณะนาฏยศิลป์เอกชนบางสำนักในประเทศไทย นำเสนอการแสดงด้วยแนวคิดดังกล่าว แต่ก็มีความแตกต่างจากผลงานของนราพงษ์ จรัสศรี อย่างเห็นได้ชัด ดังทรรศนะของนาฏยศิลป์และนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้ว่า

ศิลปินรุ่นใหม่มักไม่เข้าใจเรื่องแนวคิดและแรงบันดาลใจในงานหลังสมัยใหม่อย่างเฉียบขาด การสร้างงานจึงออกแบบมาเป็นงานปะติด ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นสกุลไหน ผู้ชมหรือแม้แต่ผู้สร้างงานบางส่วนที่ขาดความเข้าใจก็มักทักเขาเองว่าผลงานนั้นคืองานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่บ้างหรืองานร่วมสมัยบ้าง ก่อนจะสร้างงานให้ได้รูปแบบที่ชัดเจน ผู้ออกแบบต้องมีความเข้าใจในแก่นแท้ของนาฏยศิลป์สกุลนั้นให้ดีเสียก่อน ซึ่งไม่ได้หมายความว่างานเหล่านั้นขาดคุณภาพ แต่เป็นการตั้งข้อสังเกตว่า สิ่งใดในผลงานที่ศิลปินเหล่านั้นเรียกว่า ปัจจัยแห่งงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ถ้าให้คำจำกัดความได้จะดีต่อวงการ (จิรายุทธ พนมรักษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 พฤศจิกายน 2558)

เมื่อศึกษาผลงานนาฏยศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี พบว่ามีความโดดเด่นอย่างมาก เพราะไม่ว่าจะออกแบบงานด้วยใจที่ใด ศิลปินก็พยายามสร้างงานให้ผู้ชมคาดไม่ถึงอยู่เสมอ โดยเฉพาะงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ในช่วง 3 ปีให้หลังมานี้ มีความแปลกและมีความทันสมัยอย่างมาก เช่นงานแสดงเรื่อง *ซาโลเม่* (2013) และ *เรื่องความอ้างว้าง* (2014) ซึ่งเรื่องหลังนี้เป็นงานหลังสมัยใหม่เต็มรูปแบบอีกชุดหนึ่งที่จัดแสดงในประเทศไทย (ธนะพัฒน์ พัฒน์กุลพิศาล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 พฤศจิกายน 2558)

งานออกแบบท่าเต้นของนราพงษ์ จรัสศรี มีลักษณะเฉพาะ โดดเด่น แปลกใหม่ ทำท่าย ทั้งผู้สร้างงานและผู้ชม งานแสดงที่เรียกว่านาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่นั้น เรื่อง*ความอ้างว้าง* (2014) น่าจะถือเป็นการแสดงนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่มีรสชาติครบเครื่องเรื่องแรกที่จัดแสดงในประเทศไทย ด้วยการแสดงเดี่ยวของศิลปิน องค์ประกอบมีความรู้สึกคาดไม่ถึงอย่างยิ่ง เกิดแนวคิดและมุมมองในการสร้างงานใหม่ ๆ ให้เกิดคุณภาพ เป็นการแสดงตัวตนของศิลปิน และเล่าเรื่องของจิตวิญญาณได้อย่างไม่น่าเชื่อ (รักษลิณี อัครศวะเมฆ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2558)

การนำเสนอพรรณานี้ในข้างต้นนี้พอจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี มีความเป็นเอกลักษณ์ นำเสนอเอกภาพ และสร้างมาตรฐานให้กับนาฏยศิลป์รุ่นใหม่ในประเทศไทย ถือเป็นแม่แบบแห่งนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ โดยเฉพาะเรื่องการนำเสนอมุมมองและแนวคิดที่ศิลปินส่วนใหญ่ มองข้ามหรือคาดเดาไม่ถึง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ นอกจากนี้ผลงานนาฏยศิลป์ในอดีตของนราพงษ์ จรัสศรี ก็เป็นเครื่องยืนยันอีกด้านหนึ่งที่ยังคงรักษาความเป็น “ผู้บุกเบิกแห่งวงการนาฏยศิลป์ในประเทศไทย” โดยตลอดจนปัจจุบัน

ภาพที่ 1 นราพงษ์ จรัสศรี กับการปรากฏตัวบนเวทีในนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด *ความอ้างว้าง* ที่มา: เฟซบุ๊กคณะละครแห่งมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (BU Theatre Company)

4. การแสดงนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด *ความอ้างว้าง*

นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด *“ความอ้างว้าง”* มีชื่อการแสดงตรงกับภาษาอังกฤษว่า *“Loneliness”* เป็นผลงานการออกแบบและสร้างสรรค์การแสดง โดยนราพงษ์ จรัสศรี เนื้อหาของการแสดงเล่าเรื่องราวที่ตีแผ่ความโดดเดี่ยว ความเหงา และความโหยหาภายใต้จิตวิญญาณของมนุษย์ในสถานการณ์ต่าง ๆ จัดแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ในเทศกาลอีฟเฟออร์

ฟอรัมมิงอาร์ตเฟสตีวัล (IF Performing Arts Festival) นำเสนอผ่านรูปแบบงานที่เรียกว่า นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (post-modern dance) ซึ่งผู้เขียนจะขอนำเสนอรายละเอียดของแนวคิดของแนวความคิด จำแนกตามองค์ประกอบของการแสดงนาฏยศิลป์ได้ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 การออกแบบบทการแสดง นาฏยศิลป์ได้แรงบันดาลใจมาจากสิ่งเร้าทางการมองเห็น (visual stimuli) นั่นคือ การมองเห็นพื้นที่แสดงที่ปราศจากผู้คน ภายใต้สถานที่อันเงียบเหงา โดดเดี่ยวและมีความมืดมิดแห่งนั้น จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจต่อนาฏยศิลป์ ส่งผลให้เกิดการสร้างบทการแสดงที่ปรารถนาจะนำเสนอประเด็นของความอ้างว้าง ความโดดเดี่ยว ความว้าเหว ความสิ้นหวัง และการสร้างกำลังใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนองานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่มักหยิบยกประเด็นของมนุษย์ จิตวิญญาณ และความสุขมาตีแผ่

4.2 การคัดเลือกนักแสดง นาฏยศิลป์เป็นผู้แสดงด้วยตนเอง ถือเป็นนาฏยศิลป์แบบเดี่ยว (solo dance) โดยพิจารณาใช้ทักษะและความสามารถในการแสดงออก ที่ผสมผสานระหว่างนาฏยศิลป์ตะวันตกหลายรูปแบบ รวมถึงทักษะทางการละคร

4.3 การออกแบบท่าทางนาฏยศิลป์ นาฏยศิลป์ใช้แนวคิดของการเคลื่อนไหวหลักมาจากนาฏยศิลป์ตะวันตก คือ บัลเลต์ แท็ปแดนซ์ บอร์ดเวย์ แจ๊สด้านซ์ โดยคงท่าทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของนาฏยศิลป์แต่ละรูปแบบเอาไว้ เป็นต้นว่าการขึ้นปลายเท้า และท่าทางต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็มีการผสมผสานเข้ากับการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (everyday movement) เป็นท่าที่ปราศจากทักษะขั้นสูงทางด้านนาฏยศิลป์

4.4 การออกแบบเพลงประกอบ นาฏยศิลป์ใช้เพลงประกอบการแสดงเป็นเพลงขับร้องสากลที่มีการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ การใช้เพลงบรรเลงเดี่ยวเปียโน และการใช้ความเงียบของเสียง ทั้งหมดนี้นำมาสลับกันไปมาเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เพลงประกอบการแสดงมีฐานะสร้างบรรยากาศในการแสดงเท่านั้น

4.5 การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง นาฏยศิลป์ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่หลากหลายอย่างมาก แต่ละชนิดนำเสนอความเป็นสัญลักษณ์ ต้องใช้การตีความในการสังเกตการแสดง ได้แก่ ลูกโลกพลาสติก ไม้เท้า ผ้ามุ้ง สุนัขที่มีชีวิต รถเข็น ไม้พายเรือ อุปกรณ์บางชนิดทำหน้าที่ด้วยตัวของมันเอง และบางชนิดก็นำมาใช้ทดแทนความหมายอื่น

4.6 การออกแบบเครื่องแต่งกาย นาฏยศิลป์มีทักษะการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอย่างมาก หรือที่เรียกว่า พหุวัฒนธรรม กล่าวคือ การนำเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายแบบตะวันตก มาผสมผสานกับเครื่องแต่งกายของนาฏยศิลป์ไทย โดยมีศิวารมณ์เป็นตัวแทนแห่งตะวันออก มีเสื้อคลุมกันหนาวแบบยาวเป็นตะวันตกแห่งตะวันตก บางช่วงของการแสดงมีการเปลือยท่อนบน สวมใส่กางเกงสั้น เพื่อให้เห็นลักษณะการใช้ร่างกาย ที่สอดคล้องไปกับแนวคิดการแสดง

4.7 การออกแบบแสงสว่าง นาฏยศิลป์ใช้ทฤษฎีของสี ที่ว่าด้วยสีโทนร้อนและสีโทนเย็น ที่นำเสนอความหมาย ความรู้สึก ห้วงอารมณ์ และมิติของภาพที่ปรากฏบนเวทีอย่างเหมาะสมและสวยงาม โดยอาศัยเนื้อหาของแสดงเป็นการกำหนดการผสมสีของแสงให้เกิดขึ้น สร้างบรรยากาศและความรู้สึกของนาฏยศิลป์และผู้ชมให้เกิดมิติทางด้านจินตภาพร่วมกัน

4.8 การออกแบบพื้นที่แสดง นาฏยศิลป์ได้พิจารณาความมืดทึบและลักษณะของผังเวทีที่เป็น

แบบโพรซีเนียมเธียเตอร์ (proscenium theatre) ที่มีการแบ่งแยกระหว่างผู้ชมและผู้แสดงออกจากกัน แต่นาฏยศิลป์ก็มีแนวทางในการออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ระหว่างผู้ชมและผู้แสดง เต็มเปี่ยมไปด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับความอนุเคราะห์จากราพงษ์ จรัสศรี สำหรับการให้ข้อมูลอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ทราบถึงวิธีการคิดและประดิษฐ์งานนาฏยศิลป์ดังกล่าว ดังจะขอนำเสนอบทสัมภาษณ์บางส่วนที่มีความน่าสนใจมา ณ ที่นี้

การแสดงเรื่อง ความอ้างว้าง (2014) มุ่งเน้นนำเสนอลักษณะงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ที่ผสมผสานความเป็นพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีสัดส่วน อธิบายแนวคิดของการแสดงผ่านท่าทางการเคลื่อนไหว และอุปกรณ์การแสดงที่ต้องอาศัยการตีความเข้าช่วย เพราะอุปกรณ์ได้ทำหน้าที่ด้วยตัวอุปกรณ์เอง และยังทำหน้าที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ให้ผู้ชมที่ชม ได้ร่วมตีความไปกับความอ้างว้างที่เกิดขึ้น เป็นการดึงให้ผู้ชมได้เข้ามาสู่โลกของความอ้างว้างของข้าพเจ้า ในขณะที่เดียวกันก็ให้ประสบการณ์ในอดีตของผู้ชมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างความอ้างว้างที่เห็นอยู่ตรงหน้าและความอ้างว้างจากประสบการณ์ในอดีต (นราพงษ์ จรัสศรี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 พฤศจิกายน 2558)

แนวคิดเรื่องนี้มาจากได้รับโจทย์ให้ทำการแสดง แต่ยังไม่ออกว่าจะสร้างสรรค์การแสดงอย่างไร ด้วยแนวคิดใด จนทราบว่าต้องไปจัดแสดงที่หอศิลป์กรุงเทพฯ ก็เดินทางไปดูสถานที่จัดแสดงปรากฏว่าเป็นพื้นที่แบบเวทีโพรซีเนียม กั้นระหว่างคนดูและคนแสดงออกจากกัน มีพื้นที่ด้านหน้าเวทีเล็กน้อย ในตอนนั้นห้องจัดแสดงมืดและเงียบเหงามาก เพราะเป็นช่วงที่ไม่มีกิจกรรม อารมณ์ที่สัมผัสได้กับสถานที่แสดงตรงนั้นเอง จึงเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานชุดนี้ เป็นสิ่งเร้าที่ได้จากการมองเห็นอย่างหนึ่ง (นราพงษ์ จรัสศรี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2558)

5. ความคิดเห็นของผู้ชมจากการชมการแสดงชุด ความอ้างว้าง

เนื่องจากบทความนี้เป็นบทความวิชาการที่นำเสนอประเด็นของการถ่ายทอดงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ดังนั้นผู้เขียนจึงอาศัยวิธีการสื่อสารส่วนบุคคล ร่วมกับการสังเกตการณ์โดยผู้เขียน มาเป็นวิธีการหลักในการค้นคว้าและเรียบเรียงบทความดังกล่าวนี้ สำหรับเนื้อหาที่เป็นเอกสารภาษาต่างประเทศ ได้มีการค้นคว้าเฉพาะตัวความหมายในเชิงประวัติศาสตร์ของนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วข้างต้น

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ชมที่ได้ร่วมชมการแสดง ชุด ความอ้างว้าง เป็นอีกหนึ่งวิธีการในการถ่ายทอดความรู้สึก การนำเสนอ และการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของนราพงษ์ จรัสศรี ในฐานะผู้บุกเบิกงานนาฏยศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ในฐานะนาฏยศิลป์ผู้ออกแบบการแสดง และในฐานะผู้แสดง ดังนั้นการศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ชมและผู้สร้างงาน ก็ย่อมจะให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ การคิดให้แตกต่าง เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับงานนาฏยศิลป์ในปัจจุบัน โดยผู้เขียนขอ

สรุปประเด็นที่เห็นว่ามีสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

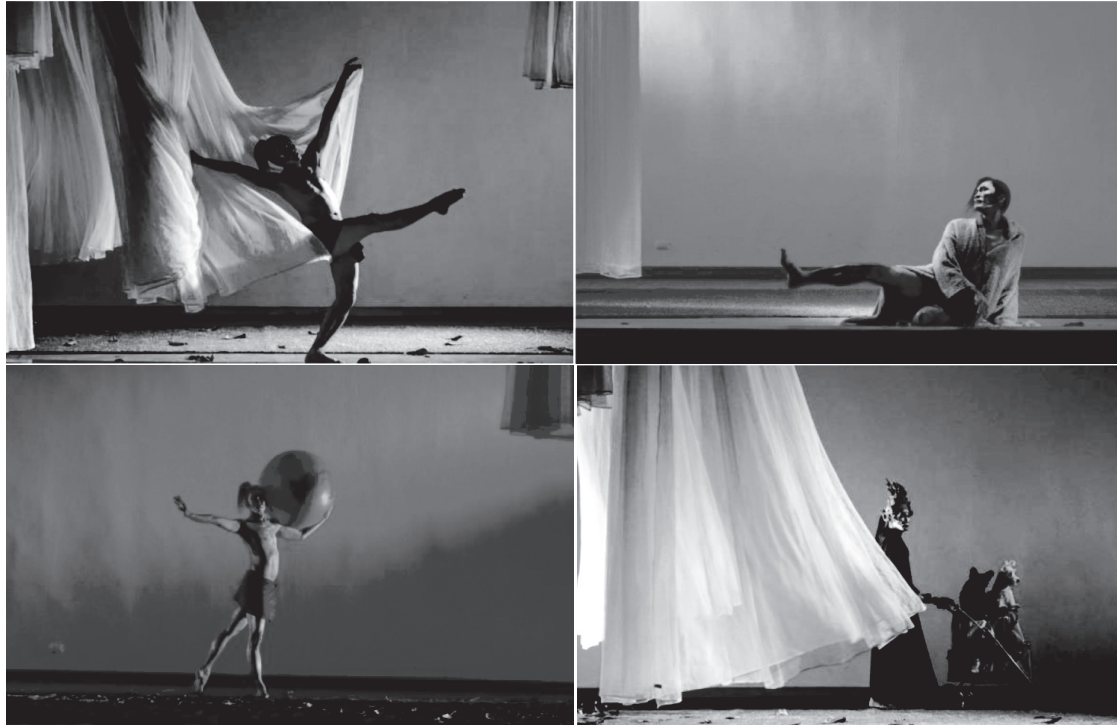
บทบาทแสดงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างงานชุดนี้ โดยเฉพาะเมื่อได้ศึกษาและใกล้ชิดกับศิลปินพบว่า ความอ้างว้างที่นำมาใช้เป็นแนวคิดหลักของเรื่องนั้น ศิลปินได้มาจากการมองเห็นเป็นวิธีคิดอย่างเฉียบพลันทันที เพราะไม่ได้เตรียมบทบาทแสดงไว้ก่อน แต่ศิลปินเลือกไปสังเกตสถานที่แสดงก่อน แล้วจึงค่อยวางแผนการแสดง นั่นทำให้แนวคิดความอ้างว้างที่เกิดขึ้น มีพลังแห่งการแสดงออกอย่างมหาศาลต่อผู้ชม (จิรายุทธ พนมรักษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 พฤศจิกายน 2558)

นาฏยศิลป์เรื่อง ความอ้างว้าง เป็นการแสดงที่แปลกใหม่มากเท่าเคยชม เพราะเนื้อหาบอกเล่าเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ประสบการณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นงานนาฏยศิลป์ แต่ที่สร้างสรรค์อย่างมากที่สุดก็น่าจะอยู่ที่การนำเรื่องราวของตนเองมาตีแผ่ด้วยตนเอง คือใช้ตัวเองเล่าเรื่อง โดยปกติจะเห็นแนวคิดลักษณะนี้บ้างแต่เป็นการใช้บุคคลอื่นมาเล่าเป็นภาพการแสดง ประกอบกับการใช้สิ่งประกอบการแสดงทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตคือ สุนัข และไม่มีชีวิต เช่น ลูกโลกพลาสติก ใบไม้ รถมอเตอร์ และผ้ามุ้ง เป็นงานนาฏยศิลป์ที่มีความลงตัวอย่างมาก (สทาศัย พงศ์หิรัญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2557 อ้างถึงใน ธรารกร จันทนะสาโร, 2557, น. 241)

การเคลื่อนไหวในการแสดงชุด ความอ้างว้าง บ่งบอกถึงทักษะและความสามารถขั้นสูงของนักแสดง ถึงแม้ว่านักแสดงจะไม่ได้แสดงศักยภาพทางการแสดงแบบตะวันตกอย่างหวือหวา แต่ผู้ชมสามารถรับรู้และเข้าใจภูมิหลังของทักษะของนักแสดงได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการเยื้องกรายลีลาจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ถึงแม้จะใช้ท่าทางที่เรียบง่าย ธรรมดาสามัญ แต่ก็แสดงสัจธรรมของทักษะที่นักแสดงได้ฝึกฝนจนชำนาญมาแล้วอย่างดี และยังมีการใช้ท่าทางที่เป็นกิจวัตรปกติตามธรรมชาติ ก็ยังสอดคล้องกับแนวคิดหลักของการแสดง นักแสดงมีกวีวิธีในการถ่ายทอดเรื่องราวอย่างเหลือเชื่อ จนกลายเป็นงานนาฏยศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (ธนะวัฒน์ มานะกิตติ, 2557, น. 4)

การสร้างเสียงประกอบการแสดงที่ใช้ทำนองเพลง มีการขับร้องแบบสากล การใช้เพลงที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีชิ้นเดียว ทำให้การแสดงมีความหลากหลาย น่าติดตามอยู่ตลอด และยังสลับกับการใช้เสียงเงียบในบางขณะ เป็นการสร้างความกดดัน ความอึดอัดในช่วงเวลาหนึ่งให้กับผู้ชม เพราะต้องคอยสังเกตว่านักแสดงกำลังทำอะไรโดยนเวที คอยลุ้นว่าจะเกิดอะไรขึ้นในลำดับต่อไป เหมือนต้องกลั้นหายใจไปด้วยในขณะที่เพลงหยุดลง แต่พอเพลงกลับมาบรรเลงขึ้นอีกครั้ง ก็ได้ภาพการแสดงที่บ่งบอกถึงความเหงา ความเปล่าเปลี่ยว จึงสันนิษฐานว่าการใช้เพลงสากลมาบรรเลงก็เพื่อจึงสร้างสถานการณ์บางอย่างที่เปรียบเทียบกับนักแสดงว่าอยู่เมื่อนอก และการใช้ความเป็นไทยผ่านเครื่องแต่งกาย ก็อาจกำลังบอกถึงความเหงาอ้างว้างไว้เกิดขึ้น ณ ประเทศไทย (รักษิณี อัครศวะเมฆ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2558)

องค์ประกอบของการแสดงทั้งหมดมีความลงตัว โดยเฉพาะการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่คาดไม่ถึงมาก่อน คือ ไม่คิดว่าจะมีสุนัขจริง ๆ มาร่วมแสดงด้วย สุนัขก็แสดงอาการปกติของมัน ในขณะที่นักแสดงก็กำลังแสดงบทบาทอย่างมีสมาธิ เกิดเป็นภาพขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ รวมถึงการใช้ลูกโลกขนาดใหญ่มาก และนักแสดงก็แบกไว้บนบ่า แล้วทำท่าทางเดินไปอย่างทุลักทุเลสลับกับราบรื่น ก็ยิ่งทำให้เข้าใจแนวคิดของการแสดงได้อย่างชัดเจนขึ้น เห็นมุมมองและวิธีนำเสนอผลงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ของศิลปินได้อย่างดี (สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2558)

ภาพที่ 2 การแสดงนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ชุด ความอ้างว้าง
ที่มา: เฟซบุ๊กคณะละครแห่งมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (BU Theatre Company)

6. สรุป

การสร้างสรรคมนาฏยศิลป์ ชุด ความอ้างว้าง เป็นงานนาฏยศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะอีกการแสดงหนึ่ง จัดเป็นรูปแบบงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ หรือที่รู้จักกันในนามว่า โฟสโมเดิร์นแดนซ์ (post-modern dance) ได้จัดการแสดงขึ้นในประเทศไทย เมื่อวันที่ 1-2 ตุลาคม พ.ศ. 2557 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ภายใต้แนวคิดที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวความอ้างว้าง โดดเดี่ยว และสิ้นหวังของจิตวิญญาณมนุษย์ โดยถูก

ถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบทางด้านนาฏยศิลป์อย่างเหมาะสมลงตัว แต่ละองค์ประกอบก็มีความหมายและจุดประสงค์ที่เลือกสร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีเหตุผล อาจให้ความสำคัญมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดย่อมมีผลต่อภาพรวมของการแสดงทำให้เกิดเป็นเอกภาพของงานนาฏยศิลป์ ซึ่งจะขาดองค์ประกอบใดไปเสียมิได้ อย่างไรก็ตามในฐานะที่ผู้เขียนบทความได้มีประสบการณ์ในการรับชมการแสดงเรื่องดังกล่าวด้วยตนเองมาแล้ว ประกอบกับการได้รับความอนุเคราะห์จากนาฏยศิลป์ปินคือ นราพงษ์ จรัสศรี สำหรับการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงอย่างเป็นกันเอง ทำให้ผู้เขียนเกิดประเด็นที่จะขออภิปรายโดยสังเขป 3 ประเด็นด้วยกันคือ

ประเด็นแรก รูปแบบการนำเสนอของงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ในประเทศไทย เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่างานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ปรากฏให้เห็นหรือรับชมผ่านงานแสดงในปริมาณที่น้อยมากเมื่อเทียบกับนาฏยศิลป์สกุลอื่น ดังนั้นประสบการณ์ในการรับรู้ข่าวสาร หรือความเข้าใจเกี่ยวกับนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่จึงไม่ชัดเจนตามไปด้วย นักเรียน นักศึกษา นาฏยศิลป์ปิน ตลอดจนครูอาจารย์ในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนาฏยศิลป์ ควรให้ความสนใจกับรูปแบบนาฏยศิลป์ดังกล่าวเพิ่มเติม ถึงแม้ว่าผลงานดังกล่าวจะมีความเข้าใจที่ยาก แต่เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการและวิธีการนำเสนอแล้ว สามารถนำไปบูรณาการกับงานนาฏยศิลป์อื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี เพียงแต่ว่าการผสมผสานและบูรณาการเหล่านั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษางานต้นแบบอย่างลึกซึ้ง

ประเด็นที่สอง สาระสำคัญที่นำเสนอในการแสดง เนื่องจากเล่าเรื่องราวของความอ้างว้าง ความอาดูรของมนุษย์ที่มีต่อโลก ความเหงาที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เป็นต้น เห็นได้ว่าเป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่ที่มีการเล่าเรื่องจิตวิญญาณก็ดี การนำเสนอความรู้สึกของศิลปินก็ดี เป็นการแสดงสาระสำคัญที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต เพราะที่ปัจจุบันแนวทางของการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์นั้น มักเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ไม่นิยมนำเสนอเรื่องราวจากเทพนิยายหรือนิทานปรัมปรา

ประเด็นที่สาม ลักษณะการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง หรือการจัดวางองค์ประกอบการแสดงที่มีชิ้นส่วนขัดแย้งกัน แต่ให้ความเป็นเอกภาพ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือเป็นอัจฉริยภาพของนาฏยศิลป์ปินที่จะเลือกใช้และออกแบบสิ่งของเหล่านั้นให้เกิดความกลมกลืนอย่างไร แม้ว่าอุปกรณ์บางอย่างจะเป็นสิ่งที่ผู้ชมไม่คาดคิดว่าจะได้เห็น เช่น สุนัขที่มีชีวิต และเมื่อสุนัขเคลื่อนไหวโดยที่นาฏยศิลป์ปินไม่ได้คาดคิดมาก่อน ก็สามารถจัดการและแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างดีเยี่ยม จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิธีการบริหารจัดการแสดง ก็มีส่วนสำคัญต่อการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ และทำให้เห็นว่านาฏยศิลป์ปินชุดดังกล่าวมีความสามารถรอบรู้ครอบคลุมทั้งนาฏยศิลป์และการจัดการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ในประเทศไทยจะมีให้ชื่นชมได้อย่างจำกัด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นเรื่องยากเกินความสามารถของศิลปินในปัจจุบันที่จะสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรมได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการศึกษาแนวทาง กระบวนการคิด และการจัดองค์ประกอบ ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ข้างต้นนี้แล้ว ก็เชื่อได้ว่าจะเป็นอีกชุดความรู้หนึ่งในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน นิสิตนักศึกษา นาฏยศิลป์ปิน หรือผู้เกี่ยวข้องในแขนงต่าง ๆ เกิดความเข้าใจการแสดงชุด ความอ้างว้าง อันเป็นแนวทางที่จะสร้างงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ต่อไปในภายภาคหน้า

7. บรรณานุกรม

- จิรายุทธ พนมรักษ์. (2558, 6 พฤศจิกายน). อาจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา [บทสัมภาษณ์].
- ธนะพัฒน์ พัฒน์กุลพิศาล. (2558, 13 พฤศจิกายน). อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [บทสัมภาษณ์].
- ธนะวัฒน์ มานะกิตติ. (2557). ประสบการณ์รับชมการแสดงนาฏยศิลป์ชุดความอ้างว้าง. รายงานวิชา ศปด152 จารัตนาฏยศิลป์สากล. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธรรกร จันทร์สะโร. (2558). นาฏยศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท). คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2558, 6 และ 10 พฤศจิกายน). ศาสตราจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- รัชสิณี อัครศวะเมธ. (2558, 10 พฤศจิกายน). อาจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [บทสัมภาษณ์].
- สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2558, 1 พฤศจิกายน). อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง [บทสัมภาษณ์].
- Ambrosio, N. (1997). *Learning about dance* (2nd ed.). Iowa: Kendall/Hunt.
- Banes, S., & Carrol, N. (2006). Cunningham, Balanchine, and postmodern dance. *Dance Chronicle*, 29(1), 49-68.
- BU Theatre Company. (2015, November 12). Loneliness by Prof. Dr. Naraphong Charassri [Facebook Album]. Retrieved from <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.964732346885875.1073741852.542218032470644&type=3>
- Copeland, R. (1983). Postmodern dance, postmodern architecture, postmodernism. *Performing Arts Journal*, 7(1), 27-43.
- Lihs, H. (2009). *Appreciating dance: A guide to the world's liveliest art* (4th ed.). Canada: Princeton Book.